MOLUKKERS IN NEDERLAND

HENK SMEETS

MOLUKKERS IN NEDERLAND

HENK SMEETS

Moluks Historisch Museum
Utrecht, 1992

Kennismaking met de Molukken (OT).

INHOUD

De kruidnagelplant. Uit: Rumphius 'Het Amboinsche Kruid-boek', 1741-'55.

INLEIDING

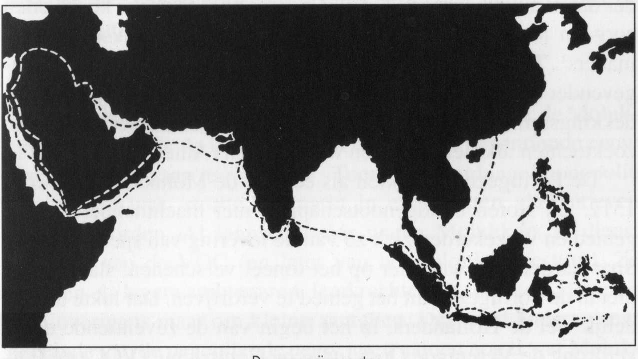
ZAAL

I

De 'Kota Inten' was één van de vele stoomschepen die na de Tweede Wereldoorlog de verbinding onderhielden tussen Nederland en Indonesië. Op 21 maart 1951 deed dit schip weer eens de Rotterdamse haven aan. Aan boord was dit keer een bijzondere groep passagiers: een contingent Molukse militairen met hun gezinnen. Zij werden - zo dacht men toen - tijdelijk naar Nederland overgebracht, in afwachting van een spoedige repatriëring naar de Molukken. In de daarop volgende maanden arriveerden in totaal 12.500 Molukkers in Nederland. Wie waren deze Molukkers? En waarom kwamen ze naar Nederland?

KRUIDNAGELEN

De relatie tussen de Molukken en Nederland is al bijna vier eeuwen oud. De Molukken waren van oudsher de leverancier van kruidnagelen en nootmuskaat voor de wereldmarkt. Al in de Mid-

De specerijen-routes.

De Ambonsche oorlogen. Uit: Livinus Bor 'Oorlogen in Ambon', 1663.

deleeuwen waren de 'Specerij-eilanden' in Europa bekend, zonder dat men wist waar ze lagen. Chinese en Arabische kooplieden zorgden lange tijd voor de distributie van de Molukse 'smaakmakers'. Tot men in Europa op de gedachte kwam, dat het winstgevender zou zijn om die handel zelf in handen te krijgen. Ontdekkingsreizigers gingen op zoek naar Indië en ontdekten op hun zoektochten allerlei landen en werelddelen (Amerika!).

De Portugezen bereikten als eersten de Molukken, en wel in 1512. Zij sloten bondgenootschappen met machthebbers in dat gebied en verzekerden zich zo van de levering van specerijen. De Spanjaarden, die wat later op het toneel verschenen, slaagden er niet in de Portugezen uit het gebied te verdrijven. Dat lukte uiteindelijk wel de Hollanders. In het begin van de zeventiende eeuw verdrong de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) de Por-

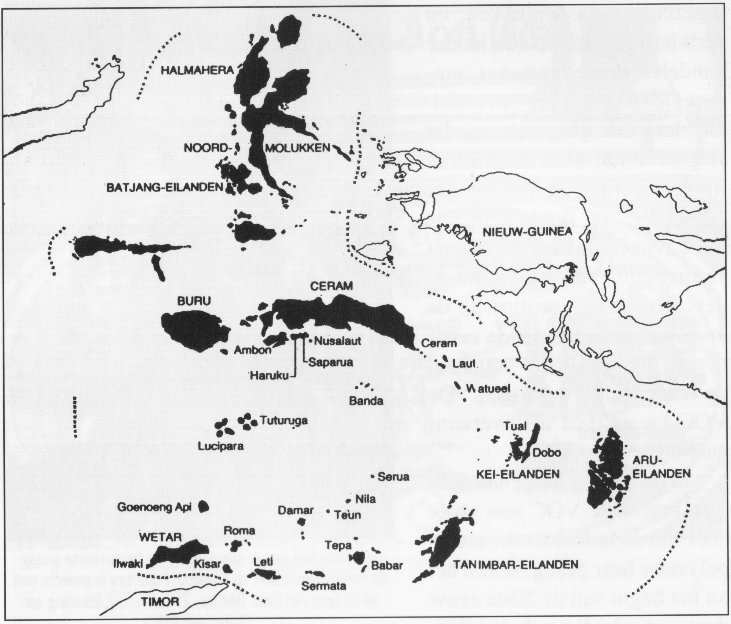
De laatste Molukse opstand tegen het Nederlandse gezag: de Pattimura-opstand op Saparua. Pattimura in gevecht met de troepen van kapt. Beetjes, 20 mei 1817; tekening van Q. Verhuell (OT).

tugezen uit de Molukken, en verwierf deze Nederlandse handelsonderneming het monopolie op de export van kruidnagelen. Dat ging niet zonder slag of stoot, want herhaaldelijk probeerden Molukkers het monopolie te ontduiken. De VOC reageerde daar fel op met vernietiging van de aanplant, deportaties en executies. In de loop van de zeventiende eeuw liepen die conflicten soms uit op regelrechte oorlogen. De VOC kwam daar als overwinnaar uit tevoorschijn.

In de daarop volgende eeuwen bracht de VOC een groot deel van de Indonesische archipel onder haar gezag, al zou het tot het begin van de 20ste eeuw duren voordat het gehele eilandenrijk 'gepacificeerd' was. Zo lang bleef de VOC overigens niet bestaan: in 1798 ging de 'kompenie' failliet en nam de staat de VOC-bezittingen over.

IN DIENST VAN NEDERLAND

Niet alleen met de VOC ging het bergafwaarts; óók de Molukken kregen het in de loop van de achttiende en negentiende eeuw economisch zwaar te verduren. Toen het kruidnagelmonopolie doorbroken was, stortte de markt in en moesten alternatieven gezocht worden. Al lang daarvóór waren Molukkers in dienst getreden van de VOC (en later van het koloniale bestuur). Ze werkten als lagere ambtenaren, leerkrachten en soldaten. Het ging toen overigens maar om kleine aantallen. Dat werd anders vanaf het einde van de negentiende eeuw: toen namen nogal wat Moluk-

De Molukken (IWM).

se mannen dienst in het Koninklijk Nederlands-Indische Leger (KNIL). Het waren voor het merendeel christen-Molukkers, afkomstig van Ambon en de omringende eilanden. Ze werden de ruggegraat van het KNIL en speelden een belangrijke rol bij het onder Nederlands gezag brengen van de Indonesische archipel. Een veel kleinere groep Molukkers ging dienst doen bij de Koninklijke Marine.

Het KNIL was eerder een politioneel dan een miltair apparaat. Dat wil zeggen, dat het meer berekend was op het handhaven van orde en rust in het land, dan op de verdediging ervan tegen een buitenlandse aggressor. Dat bleek heel duidelijk, toen in 1942 Japan Nederlands-Indië aanviel. Het KNIL was tegen die vijand niet opgewassen.

Het tangsi-leven: Molukse militairen woonden over het algemeen met hun gezinnen in de kazerne (OT).

De verwachting dat de Japanners snel zouden worden teruggeslagen verdween al gauw na de eerste landingen en de slag op de Javazee (OT).

ZAAL II

OORLOG EN DEKOLONISATIE

JAPANSE BEZETTING

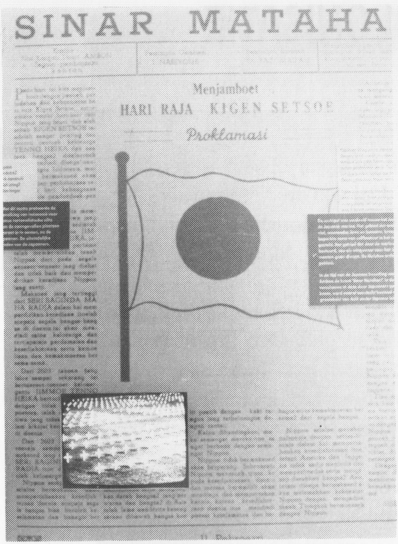
Op 7 december 1941 vernietigde Japan bij een verrassingsaanval op Pearl Harbour een groot deel van de Amerikaanse Pacific-vloot: het begin van de Tweede Wereldoorlog in Zuid-Oost-Azië. Een dag later verklaarde Nederland Japan de oorlog, in navolging van de Verenigde Staten. In de daarop volgende weken gebeurde er echter nog niet veel. Japan had het aanvankelijk nog te druk met de verovering van andere gebieden. Maar van het begin af aan was duidelijk dat óók Nederlands-Indië aangevallen zou worden: de Japanse oorlogsmachine had grote behoefte aan de natuurlijke rijkdommen van dat land (denk bijvoorbeeld maar aan de olie!).

Op 10 januari 1942 was het zover: Japanse leger- en vlooteenheden zetten een massale aanval in op Nederlands-Indië. De strijd zou bijna twee maanden duren, maar was van het begin af aan hopeloos. De overmacht was te sterk. Het Japanse leger was beter getraind en beter toegerust dan het KNIL. Ook de Koninklijke Marine en de jonge luchtmachtafdeling van het KNIL waren niet opgewassen tegen de vijand. Schout bij Nacht Karel Doorman ging strijdend ten onder in de Slag op de Javazee. Op 8 maart 1942 capituleerde het KNIL en werd Nederlands-Indië door Japan bezet.

Op 12 februari 1945 gebruikte Elt J. Tahija de onderzeeboot K XV voor een geheime missie naar Saparua. De 'bloedvlag' vermeldt de oorlogshandelingen waarbij de K XV betrokken was (OT).

Onder het motto 'Azië voor de Aziaten' probeerden

Japanse bezetting: perscensuur, onderdrukking en dwangarbeid (OT).

de Japanse bezettings-autoriteiten de bevolking van Indië voor zich te winnen. Nederlanders werden grotendeels uit het openbare leven verwijderd. Ze kwamen terecht in interneringskampen, waarbij de mannen gescheiden werden van vrouwen en kinderen. De inheemse nationalistische elite, onder leiding van ir. Sukarno, kreeg de gelegenheid om de rol van de Nederlanders in het bestuursapparaat over te nemen. De uiteindelijke macht bleef echter in handen van de Japanners.

Behalve de Nederlanders hadden ook veel Molukkers het moeilijk tijdens de Japanse bezetting. Zij waren in de ogen van de Japanners een gevaar voor hun nieuwe orde, vanwege hun trouw aan het Nederlandse gezag. Een aantal Molukse militairen kwam dan ook in interneringskampen terecht. Er waren ook Molukkers die een actieve rol speelden in het verzet. Velen van hen vielen in handen van de Kenpeitai, de Japanse geheime politie, en werden gemarteld of gedood.

De Indonesische archipel was tijdens de oorlog verdeeld tussen het Japanse leger en de Japanse marine. Het gebied dat onder het leger viel, waaronder Java en Sumatra, kreeg een beperkte vorm van zelfbestuur in het vooruitzicht gesteld. Met dat vooruitzicht voor ogen steunden Sukarno en andere nationalistische leiders Japan. Dat belette het Japanse leger overigens niet om duizenden door Sukarno opgeroepen vrijwilligers (romusja's) als dwangarbeiders te behandelen, met als gevolg dat velen van hen omkwamen. Het gebied dat door de marine werd bestuurd, was

Proclamatie van de Republik Indonesia (OT).

voorbestemd een wingewest voor het Japanse rijk te blijven. De Molukse eilanden hoorden daartoe.

DEKOLONISATIE

In de loop van 1944 werd duidelijk dat Japan de oorlog zou verliezen. Indonesische nationalisten kregen haast. Ze wilden onafhankelijk zijn vóórdat Nederland de kans zou krijgen om het koloniale systeem te herstellen. Met Japanse steun werd een commissie ingesteld om de onafhankelijkheid voor te bereiden. Toch dreigde het einde van de oorlog de nationalistische leiders nog te verrassen. De atoombommen op Hiroshima en Nagasaki brachten het Japanse keizerrijk toch nog onverwacht snel op de knieën: op 15 augustus 1945 capituleerden de Japanners. Even waren de nationalisten in verwarring. Maar toen besloten ze - geprest door hun jonge aanhang - de onafhankelijke Republik Indonesia (RI)

uit te roepen: op 17 augustus, twee dagen na de Japanse overgave, ondertekenden Sukarno en Hatta de onafhankelijkheidsverklaring.

Het was een eigenaardige bevrijding in Indonesië: natuurlijk was iedereen blij dat de Japanse bezetting voorbij was, maar tegelijkertijd begon weer een nieuwe oorlog: de strijd tussen Nederland en de Republik Indonesia. Het was een chaotische tijd. Het centrale gezag viel grotendeels weg en allerlei gewapende groepen trokken door het land. Nederlanders, Molukkers en Chinezen moesten het vaak ontgelden. Mensen in interneringskampen maakten mee dat ze door hun voormalige Japanse kampbewakers moesten worden beschermd tegen jongeren (pemuda's) die in naam van de nieuwe republiek de kampen aanvielen. Ook Molukse militairen, die zelf nog maar net uit Japanse gevangenschap waren bevrijd, maakten zich verdienstelijk door spontaan de verdediging van vrouwenkampen op zich te nemen.

'Politionele' acties tegen Djokja (OT).

Nederland probeerde in 1945 zo snel mogelijk weer vaste voet te krijgen in Indonesië. In het oosten lukte dat redelijk, maar er waren ook gebieden waar de Republik Indonesia de baas bleef. Het Engelse leger, dat die gebieden bevrijdde, vond dat de RI een macht vormde waar rekening mee diende te worden gehouden. Ook betwijfelde de Engelse legerleiding of haar troepen, die voor een belangrijk deel uit Brits-Indië afkomstig waren, wel bereid zouden zijn in een koloniale oorlog tegen de Republik op te treden.

Na verloop van tijd losten Nederlandse troepen (van het KNIL en uit Nederland) het geallieerde leger af. Die slaagden er in het land weer grotendeels onder controle te krijgen. Toch besefte de Nederlandse regering al snel, dat het idee van een onafhankelijk Indonesië geaccepteerd moest worden. In de juist opgerichte Verenigde Naties bestond weinig sympathie voor herstel van koloniale verhoudingen. Niet alleen veel nieuwe staten in de Derde Wereld, maar ook landen als Australië en de Verenigde Staten, vonden dat in de na-oorlogse wereldorde het ene volk het andere niet diende te overheersen. Nederland verweerde zich door te wijzen op de chaotische situatie in Indonesië: orde en rust dienden hersteld te worden; daarna kon gepraat worden over onafhankelijkheid. Militair optreden tegen de RI werd dan ook versluierend 'politionele actie' genoemd. De wereldopinie accepteerde echter deze rechtvaardiging van het Nederlandse optreden niet: met name de Verenigde Staten oefenden sterke druk uit op Nederland om met de Indonesische leiders te onderhandelen. Het dreigement dat de Marshallhulp voor de wederopbouw van Nederland zou worden ingetrokken gaf uiteindelijk de doorslag. Na een Ronde-Tafelconferentie (RTC) werd op 29 december 1949 de souvereiniteit overgedragen aan de Verenigde Staten van Indonesië (VSI).

'Indonesia Calling' van Joris Ivens: Australisch verzet tegen het Nederlandse optreden in Indonesië (OT).

FEDERALISME OF EENHEIDSSTAAT

De vorming van deze 'Verenigde Staten' was het compromis waardoor de souvereiniteitsoverdracht tot stand kon komen. De Republik Indonesia had eigenlijk zelf de macht over willen

nemen. Maar Nederland voelde daar weinig voor. Eigenlijk had Nederland helemaal niet met Sukarno c.s., die beschouwd werden als collaborateurs en extremisten, willen onderhandelen. Toen dat door buitenlandse druk toch moest, trachtte de Nederlandse regering de macht van de RI in te perken. In gebieden die zij onder controle had werden deelstaten opgericht die vervolgens bij de onderhandelingen werden betrokken. De RI werd daardoor één van de deelstaten die samen de Verenigde Staten van Indonesië gingen vormen.

Toen de souvereiniteit op 27 december 1949 aan de VSI was overgedragen, met Sukarno als eerste president, bleek al snel dat de federatie van deelstaten geen lang leven zou zijn beschoren. Eén voor één besloten de deelstaatparlementen zichzelf op te heffen en aansluiting te zoeken bij de Republik Indonesia. Alleen de deelstaat Oost-Indonesië (Negara Indonesia Timur - NIT) leek het langer uit te kunnen houden. Deze deelstaat was politiek en economisch krachtig genoeg om zich staande te houden. Toch was

De Ronde-Tafelconferentie (De Spaarnestad).

ook hier een politieke stroming onder leiding van de Molukse politicus Pupella die streefde naar opheffing van de NIT en de totstandkoming van de eenheidsstaat.

Andere politici (waaronder de Molukkers Soumokil, Manusama en Metekohy) vreesden voor overheersing van Oost-Indonesië (en dus ook de Molukken) door het centrale gezag in Djakarta. Daarom wilden zij de deelstaat in stand houden en ook de beschikking houden over eigen, dat wil zeggen KNIL-troepen. De centrale regering voelde niets voor dit laatste, en stuurde eenheden van de APRIS (Angkatan Perang Republik Indonesia Serikat), het federale leger, naar Oost-Indonesië. Deze troepen bestonden voor een belangrijk deel uit eenheden die voorheen tot de TNI (Tentara Nasional Indonesia), het leger van de RI, hadden behoord.

Nadat KNIL-troepen onder leiding van kapitein Andi Abdul Aziz begin april 1950 nog tevergeefs hadden geprobeerd de APRIS-eenheden tegen te houden, was het lot van de NIT beslist.

HET PAROOL

VRIJ, ONVERVEERD

Historische beslissing is gevallen

E KAMER ACCOORD OVERDRA

REINITEIT INDONESIË

Op de kortste dag van

Einde van strijd

van een vrien

verp hedenmiddag

15 stemmen aanva

(Van onze parlementaire redacteur)

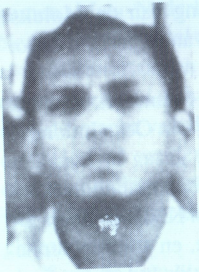
De regering kan de souvereiniteit
n Indonesië overdragen volgens de
ereenkomsten ter Ronde-Tafelcon-
rentie gesloten. De Eerste Kamer
eft het daartoe strekkend wetsont-
rp vanmiddag met 34 tegen 15
mmen goedgekeurd.

Voor stemden de KVP (17), de
dA (14) en de VVD (3). Tegen
ren de AR (6), de CHU (5) en
CPN (4). De twee-derde meer-

Op 21 december 1949 werd in Den Haag de souvereiniteit over Nederlands-Indië overgedragen aan de Verenigde Staten van Indonesië.

Onder zware internationale druk was Nederland

De Nederlandse vlag wordt definitief gestreken in Djakarta (OT).

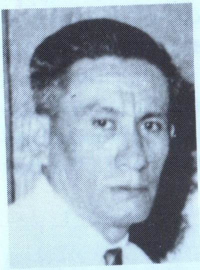
mr dr Chr. Soumokil (KITLV).

ir J.A. Manusama (MHM).

P.W. Lokollo (MHM).

J.H. Manuhutu (KILTV).

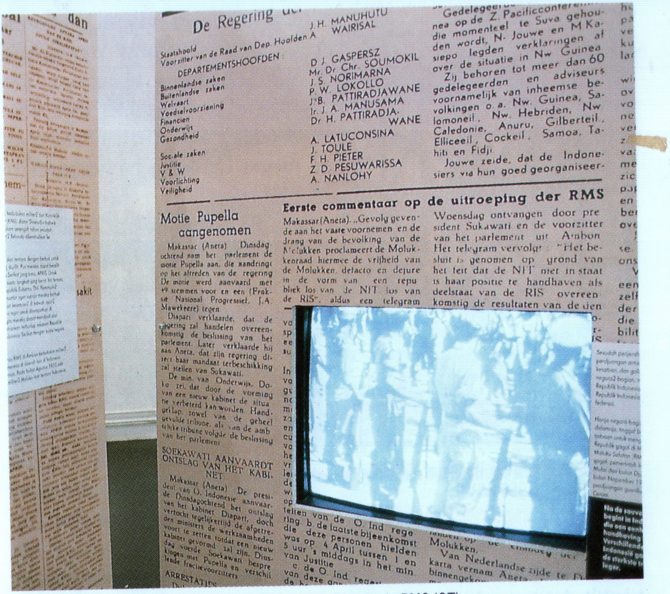

A. Wairisal (KILTV).

E.U. Pupella (Van Kaam).

Het zou nog tot 15 augustus 1950 duren, voordat de eenheidsstaat formeel een feit was, maar de kaarten waren geschud. Dat vonden ook een aantal Molukse leiders, die tot dan toe een rol hadden gespeeld in het bestuur van Oost-Indonesië. Onder leiding van ir J.A. Manusama en mr dr Chr. Soumokil werd op Ambon overlegd, wat nu te doen stond. Ook op Ambon aanwezige Molukse KNIL-militairen speelden een rol bij die besprekingen. De leiding van de Daerah Maluku Selatan (J.H. Manuhutu en A. Wairisal) werd onder druk gezet om de Zuid-Molukken onafhankelijk te verklaren, uit protest tegen de opheffing van de federale structuur, die een schending van de RTC-accoorden betekende. Manuhutu en Wairisal hadden de nodige aarzelingen. Maar uiteindelijk besloten zij na zwaar aandringen van op Ambon aanwezige Molukse leiders de onafhankelijkheid uit te roepen. Op 25 april

Parade na de proclamatie van de RMS (OT).

1950 werd de proclamatie van de Republik Maluku Selatan (RMS) plechtig ondertekend. Manuhutu werd president van de nieuwe republiek, Wairisal premier, Soumokil minister van Buitenlandse Zaken en Manusama minister van Onderwijs.

DE RMS

De eerste dagen na de proclamatie verkeerden veel Molukkers op Ambon in een juichstemming: ze hadden hun eigen staat en ze geloofden dat ze op grond van de RTC-accoorden de steun zouden krijgen van Nederland en de Verenigde Naties. Dat Indonesië de proclamatie niet zomaar zou aanvaarden, hadden zij wel verwacht. De centrale regering in Djakarta stuurde al snel een 'broedermissie' van RI-gezinde Molukkers. De delegatie stond onder leiding van de Indonesische minister van Volksgezondheid, dr J.

Pro-RMS-cartoon in 'De Telegraaf', 5 oktober 1950 (MHM).

Leimena, en moest proberen de 'revolte' langs vreedzame weg ongedaan te maken. De missie haalde echter niets uit: zonder dat onderhandeld was moest Leimena rechtsomkeert maken.

Intussen werd duidelijk dat van internationale steun voor de RMS niet veel terecht zou komen. De Verenigde Naties hielden zich op de achtergrond en wilden alleen wat doen als Indonesië daarmee instemde; dat was niet het geval. Bovendien werden de VN al snel door ernstiger zaken in beslag genomen: op 25 juni 1950 brak de oorlog in Korea uit.

De Nederlandse regering gaf ook geen steun, ondanks pressie vanuit de samenleving om Ambon te helpen. Indonesië verweet Nederland de hand te hebben gehad in de RMS, omdat Molukse KNIL-militairen de proclamatie zouden hebben afgedwongen. Vandaar dat vooral getracht werd die indruk weg te nemen. De Nederlandse troepencommandant in Oost-Indonesië, kolonel L. Schotborgh, werd naar Ambon gestuurd om de militairen daar tot de orde te roepen. Dat haalde niets uit. Op 9 mei 1950 overhandigde sergeant-majoor D.J. Samson, de commandant van het nieuwe RMS-leger, voor het front van de troepen een Nederlandse vlag, een pistool en onderscheidingstekenen van het KNIL aan Schotborgh, daarmee afscheid nemend van het Nederlandse leger.

Niet lang daarna verliet een groot deel van de Nederlanders Ambon, uit vrees voor een Indonesische aanval. Die aanval kwam ook. Maar eerst probeerde Indonesië nog met een blokkade van de Molukse eilanden de RMS op de knieën te krijgen. Maar ook dat had niet het beoogde effect.

RMS-president Soumokil temidden van guerrilla's op Ceram (MHM).

Nadat het Indonesische leger al in mei 1950 een aantal van de zuidelijke eilanden had bezet, voerde het vanaf 13 juli aanvallen uit op de Midden-Molukken. Op 28 september werd het eiland Ambon zelf aangevallen. Er werd hard gevochten en de verliezen waren hoog. Van Molukse kant werd taai verzet geboden, waarbij de 'sukarela's' (jonge vrijwilligers) een belangrijk aandeel hadden. Maar de overmacht was te groot. Toch zou het nog tot begin december 1950 duren, voordat de RMS-regering moest uitwijken naar het eiland Ceram. Ook de overgebleven troepen werden daar geconcentreerd. In de oerwouden van Ceram werd de oorlog voortgezet, een guerillastrijd die nog dertien jaar zou duren.

EEN OVERBODIG LEGER

Toen de RMS werd geproclameerd, en het Indonesische leger vervolgens Ambon heroverde, waren de meeste Molukse KNIL-militairen ver van de Molukken verwijderd. Ze zaten in kazernes (tangsi's) in andere delen van de Indonesische archipel. Voor een goed begrip moeten we eerst even terug in de geschiedenis.

Bij de Souvereiniteitsoverdracht in 1949 was afgesproken dat het KNIL binnen een half jaar zou worden opgeheven. De Nederlandse KNIL-lers werden gerepatrieerd. De inheemse soldaten konden kiezen: òf gedemobiliseerd worden, òf de overstap maken naar de APRIS, het leger van de Verenigde Staten van Indonesië.

Kleding die ir J. Manusama droeg op Ceram (OT).

Voor veel Molukse militairen was dit laatste een moeilijke stap. De kern van de APRIS werd gevormd door het vroegere leger van de Republik Indonesia, de TNI van Sukarno. Tegen dit leger hadden zij nog zo kort geleden gevochten. Geen wonder dus dat zij aarzelden toen hen de mogelijkheid werd geboden om tot de APRIS toe te treden. Toch werd het idee niet direct afgewezen. Wèl werden een aantal voorwaarden gesteld. Zo wilden ze niet afzonderlijk, maar als eenheden overstappen naar de APRIS, en wel onder hun eigen officieren. Bovendien wilden zij in Oost-Indonesië gelegerd worden (al eerder wees ik er op, dat óók de Oost-Indonesische politici dit wilden, om zo de deelstaat Oost-Indonesië een sterkere positie te verschaffen).

De onderhandelingen over deze overstap waren nog in volle gang, toen op Ambon de RMS werd uitgeroepen. De meeste Molukse militairen, die toen nog niet naar de APRIS waren overgestapt, kozen de kant van de RMS. Demonstraties (bijvoorbeeld in Djakarta) en gewapende conflicten tussen Molukse KNIL-soldaten en de APRIS (in Makassar) waren het gevolg. De overstap naar het Indonesische leger was nu van de baan. De Molukse mili-

tairen, die na de botsingen in Makassar geconcentreerd waren in een aantal kampen op Java, wilden nu gedemobiliseerd worden.

DE PLAATS VAN KEUZE

Nu was er al lang voor de oorlog in de KNIL-reglementen bepaald, dat militairen bij hun demobilisatie mochten kiezen waar zij uit het leger ontslagen wilden worden. Wel moest die 'plaats van keuze' liggen binnen de grenzen van Nederlands-Indië. Die bepaling was heel verklaarbaar. Nederlands-Indië, en nu Indonesië, beslaat ongeveer hetzelfde oppervlak als Europa. Als nu een militair op Sumatra of Java dienst had gedaan en hij wilde terug naar de Molukken, dan was zo'n grote reis onmogelijk op eigen houtje èn kosten te maken. Daarom was bepaald dat het ontslag uit het leger pas zou ingaan als men op de plaats van keuze zou zijn aangekomen.

Timur

Persengketaan antara KL da

APRIS telah selesai

Seluruh penduduk Kota Makassar supaja tenang dan tentram

Korvet ALRIS tak turut menembak kompemen KL

Dalam penjerahan kedaulatan kedudukan militer2 dari Koninklijk Nederlands Indonesisch Leger (KNIL) diatur. Disetudjui bahwa tentara ini akan dibubarkan dalam setengah tahun sesudah penjerahan kedaulatan. Militer2 Belanda dikembalikan ke

Oplopende spanningen tussen Indonesische troepen (APRIS) en nog niet gedemobiliseerde ex-KNIL-lers (KL) in Makassar (OT).

De Molukse militairen die medio 1950 gedemobiliseerd wilden worden, wezen Ambon aan als plaats van keuze. Zij wilden namelijk de RMS gaan steunen. Reden genoeg voor Indonesië, om daar tegen te zijn. Nederland had voor de demobilisatie de toestemming nodig van de Indonesische regering, niet alleen omdat Ambon formeel deel uit maakte van Indonesië, maar ook omdat de Molukse militairen op grond van de RTC-accoorden Indonesisch staatsburger waren.

Toen Ambon niet mogelijk bleek, kozen de militairen voor Nederlands Nieuw-Guinea. De omstandigheid dat dit gebied aan

de Molukken grensde, speelde daarbij een grote rol. Voor Indonesië opnieuw een reden om tegen te zijn. Wel was de regering in Djakarta bereid de Molukkers naar Ambon te laten gaan, toen dit eiland op de RMS veroverd was. Heel even leek het er op, dat de Molukse militairen hierop in zouden gaan, op voorwaarde dat zij garanties konden krijgen dat het Indonesische leger hen na hun demobilisatie met rust zou laten. Door tussenkomst van RMS-minister P. Lokollo, die via Australië inmiddels in Nederland terecht was gekomen, verdween ook deze mogelijkheid van tafel. De militairen herhaalden hun verzoek om op Nieuw-Guinea gedemobiliseerd te worden of anders op Ceram, waar het RMS-leger nog vocht. Indonesië èn Nederland weigerden opnieuw.

Voor Nederland werd de kwestie langzamerhand pijnlijk. Bijna een jaar nadat de souvereiniteit aan Indonesië was overgedragen, was nog steeds een Nederlands leger van 9.000 man op Java aanwezig: zo'n 4.000 Molukse militairen die wachtten op demobilisatie, en 5.000 Nederlandse soldaten die als buffer fungeerden tussen de Molukse militairen en hun gezinnen èn de Indonesische omgeving. Op 24 juli 1950, een half jaar na de Souvereiniteitsoverdracht, was het KNIL zoals afgesproken opgeheven. Om de demobilisatie van de overgebleven militairen toch ordentelijk te laten verlopen, waren zij tijdelijk opgenomen in de Koninklijke Landmacht.

STAATSBLAD

VAN HET

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

No. K 309 **BESLUIT** *van 20 Juli 1950, houdende kennisgeving van de opheffing van het Koninklijk Nederlands Indonesisch Leger.*

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onze Minister voor Uniezaken en Overzeese Rijksdelen van 19 Juli 1950, Afdeling Militaire Personeelszaken, No. 1;

Gelet op:

Het bepaalde in Hoofdstuk IV (Reorganisatie van de door of onder het gezag van de Regering van Indonesië (Nederlands-Indonesische Overheid) gevormde en uitgeruste landstrijdkrachten) van de „Regelingen betreffende de onder Nederlands bevel staande landstrijdkrachten in Indonesië na de Souvereiniteitsoverdracht" (Wet Souvereiniteitsoverdracht Indonesië, *Staatsblad* J 570);

Hebben goedgevonden en verstaan:

I. Te bepalen dat het Koninklijk Nederlands Indonesisch Leger op 26 Juli 1950 te 0.00 uur zal hebben opgehouden te bestaan;

II. Onze bijzondere dank en grote waardering te betuigen aan alle tot genoemd Leger behorende en behoord hebbende militairen ongeacht rang of stand voor de onder de dikwijls moeilijkste omstandigheden betoonde daden van moed, plichtsbetrachting, opofferingsgezindheid en trouw.

Onze Minister voor Uniezaken en Overzeese Rijksdelen is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

Soestdijk, 20 Juli 1950.

JULIANA.

De Minister voor Uniezaken en Overzeese Rijksdelen,
J. H. VAN MAARSEVEEN.

Uitgegeven de *een en twintigste* Juli 1950.

De Minister van Justitie,
STRUYCKEN.

Besluit tot opheffing van het KNIL (MHM).

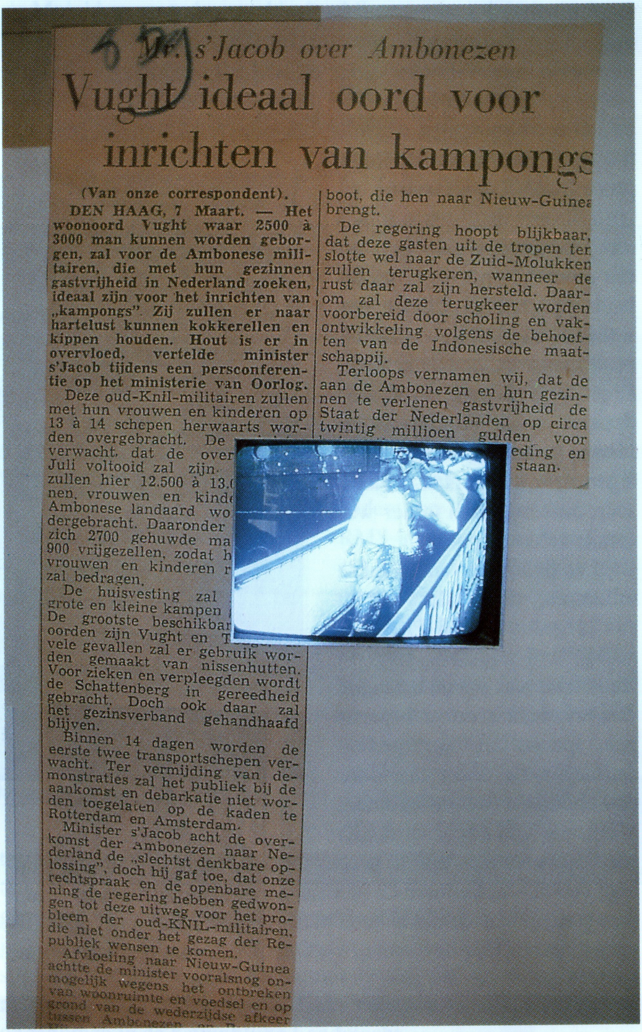
Die ‘tijdelijke KL-status’ zal nog een belangrijke rol spelen in dit verhaal.

Begin december 1950 vond de Nederlandse regering dat niet langer gewacht kon worden met de demobilisatie van de Molukse militairen. Niet alleen was men bevreesd voor buitenlandse kritiek op het trage afwikkelingsproces (de VS!), voor verslechtering van de verhoudingen met Indonesië, maar ook voor een conflict met het Nederlandse parlement omdat nog steeds dienstplichtigen in Indonesië dienstdeden. Het kabinet-Drees/Van Schaik overwoog daarom om de Molukkers op Java te demobiliseren. Dat was tegen de reglementen, maar - zo redeneerde men - hier was sprake van overmacht.

Sgt.-Majoor F. Aponno (MHM).

Een delegatie van Molukse militairen, die onder leiding van sergeant-majoor F. Aponno sinds 8 augustus 1950 in Nederland was om de belangen van hun achterban te behartigen, spande een kort geding aan tegen de Staat om deze demobilisatie te voorkomen. Met steun van advocaat mr K. van Rijckevorsel werd dit proces tot in hoogste instantie gewonnen. De rechter verbood de Nederlandse regering om haar soldaten tegen hun zin achter te laten in het gebied van een hen vijandig gezind land. Daarmee was ook de demobilisatie op Java van de baan.

Mr. s'Jacob over Ambonezen

Vught ideaal oord voor inrichten van kampongs

(Van onze correspondent).

DEN HAAG, 7 Maart. — Het woonoord Vught waar 2500 à 3000 man kunnen worden geborgen, zal voor de Ambonese militairen, die met hun gezinnen gastvrijheid in Nederland zoeken, ideaal zijn voor het inrichten van „kampongs". Zij zullen er naar hartelust kunnen kokkerellen en kippen houden. Hout is er in overvloed, vertelde minister s'Jacob tijdens een persconferentie op het ministerie van Oorlog.

Deze oud-Knil-militairen zullen met hun vrouwen en kinderen op 13 à 14 schepen herwaarts worden overgebracht. De [illegible] verwacht, dat de over[illegible] Juli voltooid zal zijn. [illegible] zullen hier 12.500 à 13.[illegible] nen, vrouwen en kind[illegible] Ambonese landaard wo[illegible] dergebracht. Daaronder [illegible] zich 2700 gehuwde ma[illegible] 900 vrijgezellen, zodat h[illegible] vrouwen en kinderen [illegible] zal bedragen.

De huisvesting zal [illegible] grote en kleine kampen [illegible] De grootste beschikbar[illegible] oorden zijn Vught en T[illegible] vele gevallen zal er gebruik worden gemaakt van nissenhutten. Voor zieken en verpleegden wordt de Schattenberg in gereedheid gebracht. Doch ook daar zal het gezinsverband gehandhaafd blijven.

Binnen 14 dagen worden de eerste twee transportschepen verwacht. Ter vermijding van demonstraties zal het publiek bij de aankomst en debarkatie niet worden toegelaten op de kaden te Rotterdam en Amsterdam.

Minister s'Jacob acht de overkomst der Ambonezen naar Nederland de „slechtst denkbare oplossing", doch hij gaf toe, dat onze rechtspraak en de openbare mening de regering hebben gedwongen tot deze uitweg voor het probleem der oud-KNIL-militairen, die niet onder het gezag der Republiek wensen te komen.

Afvloeiing naar Nieuw-Guinea achtte de minister vooralsnog onmogelijk wegens het ontbreken van woonruimte en voedsel en op grond van de wederzijdse afkeer tussen Ambonezen en P[illegible]

boot, die hen naar Nieuw-Guinea brengt.

De regering hoopt blijkbaar, dat deze gasten uit de tropen ten slotte wel naar de Zuid-Molukken zullen terugkeren, wanneer de rust daar zal zijn hersteld. Daarom zal deze terugkeer worden voorbereid door scholing en vakontwikkeling volgens de behoeften van de Indonesische maatschappij.

Terloops vernamen wij, dat de aan de Ambonezen en hun gezinnen te verlenen gastvrijheid de Staat der Nederlanden op circa twintig millioen gulden voor [illegible] eding en [illegible] staan.

Aankomst van de 'Atlantis' met het tweede contingent Molukkers (OT).

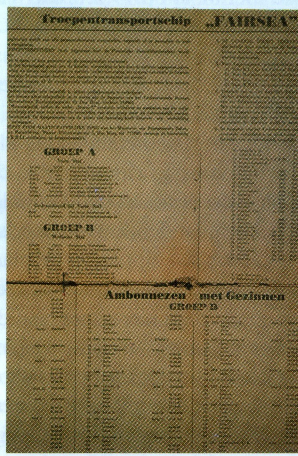
TIJDELIJK . . .

NAAR NEDERLAND

Ten einde raad besloot het kabinet de Molukse militairen en hun gezinnen dan maar tijdelijk naar Nederland te halen. 'De slechtst denkbare oplossing', volgens minister van Oorlog s'Jacob, maar óók de enige oplossing. De delegatie-Aponno en ook de militairen op Java twijfelden lang over de vraag of zij gehoor zouden geven aan het bevel om te kiezen tussen vrijwillige demobilisatie op Java en vertrek naar Nederland. Een deurwaardersexploit, de dreiging met een dienstbevel en de mededeling dat men bij niet-kiezen op staande voet uit het leger zou worden ontslagen, leidden er uiteindelijk toe dat het verzet tegen inscheping werd gestaakt.

Beide partijen dachten overigens dat het verblijf in Nederland maar voor korte tijd was. De Nederlandse regering dacht dat de Molukse militairen na een paar maanden wel 'afgekoeld' zouden zijn en terug zouden willen naar Indonesië. De Molukkers verwachtten dat de RMS-strijd op Ceram zou leiden tot de herovering van Ambon, zodat zij op korte termijn terug zouden kunnen naar hun eigen republiek.

Tussen maart en juli 1951 werden de Molukse militairen en hun gezinnen met 14 schepen naar Nederland overgebracht; in totaal 12.500 mensen. In Nederland werd alles in het werk gesteld om huisvesting voor hen te vinden. Als gevolg van de tweede wereld-

Troepentransportschip „FAIRSEA"

GROEP A

GROEP B

Ambonnezen met Gezinnen

GROEP D

Passagierslijst van de 'Fairsea' (OT).

oorlog was er een grote woningnood. Huizen waren dus niet beschikbaar. De overheid wilde de Molukkers bovendien niet in gewone huizen onderbrengen, maar hen zoveel mogelijk bij elkaar houden, weg van de Nederlandse samenleving. Het was namelijk niet de bedoeling dat ze hier zouden integreren, maar dat ze zo snel mogelijk terug zouden gaan naar Indonesië. Daarom werden een groot aantal complexen die in gebruik waren bij ministeries vrijgemaakt om te worden omgebouwd tot Molukse woonoorden: kazernes, opleidingsinstituten, gevangenissen, DUW-kampen (barakkenkampen waarin tot dan toe werklozen waren gehuisvest die ingezet waren bij werkverschaffingsprojecten, en twee kampen uit de Duitse tijd: Kamp Vught (omgedoopt tot woonoord Lunetten) en Kamp Westerbork (woonoord Schattenberg). Ook enkele kloosters en villa's werden gebruikt.

ONTSLAG

Op 21 maart arriveerde de 'Kota Inten' als eerste schip met Molukkers in de Rotterdamse haven. Bij aankomst kregen de militairen te horen dat zij 'gedemilitairiseerd' waren. Het kabinet had hiertoe al op 19 februari 1951 besloten, maar dit besluit was tot dan toe niet bekend gemaakt. Later werd wel gezegd dat de late bekendmaking het gevolg was van de inmiddels ontstane kabinetscrisis, maar de vrees dat het bericht over het ontslag het vertrek van de Molukkers op Java alsnog negatief zou kunnen beïnvloeden heeft zeker óók een rol gespeeld.

Het ontslag uit militaire dienst sloeg in als een bom. De Molukse militairen hadden altijd wel geweten, dat de KL-status hen slechts tijdelijk was toegekend. Maar zij waren er steeds van uit gegaan dat zij pas op de plaats van hun keuze zouden worden gedemobiliseerd. Nu werden ze werkloos in een vreemde omgeving, aan de andere kant van de wereld, terwijl ze aanvankelijk ook niets anders mochten gaan doen. Ze voelden zich verraden door hun werkgever, voor wie ze - in de oorlog en daarna in de dekolonisatieperiode - hun leven hadden geriskeerd.

Waarom was tot dit ontslag besloten? De Nederlandse regering vond het niet juist, dat soldaten die formeel Indonesische

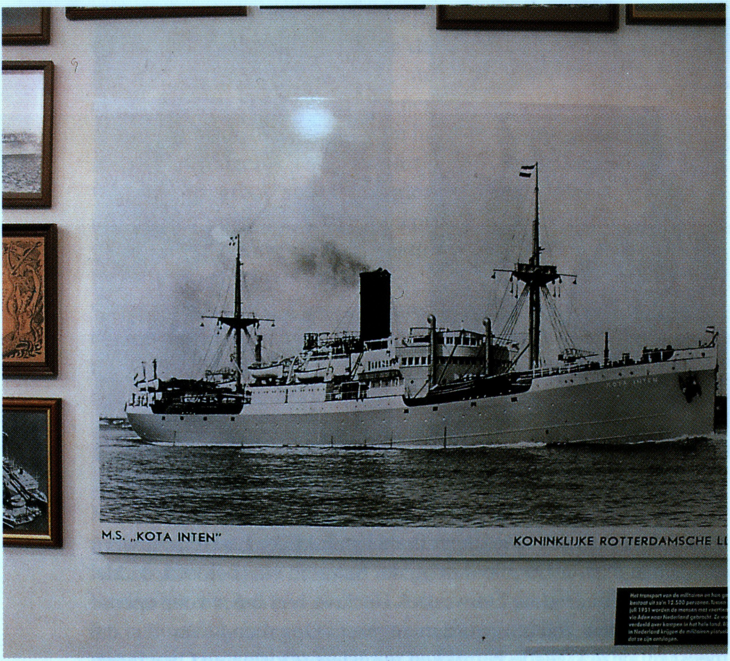
Mr K. van Rijckevorsel (De Spaarnestad).

Sgt.-Majoor Saptenno vocht het ontslag aan; aanvankelijk met succes (MHM).

staatsburgers waren nog langer in de Koninklijke Landmacht werden gehandhaafd. Daar kwam bij dat Sukarno was beloofd, dat de Molukse militairen na hun vertrek uit Java niet meer voor operationele doelen zouden worden ingezet. Opvallend was dat de meest bij deze kwestie betrokken ministers (Oorlog en Overzeese Rijksdelen) de Molukkers wèl in dienst hadden willen houden. Zij meenden dat alleen zo orde en tucht gehandhaafd zouden kunnen worden. De meerderheid van het kabinet vond dat geen reden; de politie moest de orde maar handhaven in de woonoorden waar de Molukkers als burgers gehuisvest zouden worden.

De Molukse militairen legden zich niet zo maar neer bij het ontslag uit militaire dienst. Ze gingen opnieuw naar de rechter. En in eerste instantie gaf de rechter hen gelijk: het Militair Ambtenarengerecht in Den Haag verklaarde het ontslag nietig. Hoewel de Staat beroep aantekende tegen deze uitspraak, werd algemeen verwacht, dat de Molukkers ook in hoger beroep gelijk zouden krijgen. Alle voorbereidingen werden getroffen om hen te remili-

Veertien boten brachten 12.500 Molukkers naar Nederland. De 'Kota Inten' verzorgde het eerste en het laatste transport (OT).

tariseren. Commandanten waren aangewezen, uniformen lagen klaar, bewakingsobjecten waren bijeengezocht, reglementen voor de woonoorden opgesteld, evenals een dagorder van de chef van de Generale Staf waarin hij de Molukse militairen opnieuw welkom heette in de KL. Het mocht niet baten: op 4 maart 1952 verklaarde de Centrale Raad van Beroep dat het Ambtenarengerecht niet bevoegd was om te oordelen inzake het ontslag van de Molukse ex-KNIL-militairen, omdat zij - hoewel ze tijdelijk bij de KL waren ingedeeld - daar geen aanstelling hadden en dus geen ambtenaar waren in de zin van de Militaire Ambtenarenwet 1931. De afloop van dit proces was erg onbevredigend voor de Molukse

Kisten en koffers, gevuld met uniformen: decennia lang een stil protest tegen het ontslag uit militaire dienst (OT).

militairen: de lagere rechter die de zaak inhoudelijk had bekeken, had hen gelijk gegeven, en de hogere rechter die deze uitspraak ongedaan had gemaakt had zelf geen oordeel gegeven over de rechtmatigheid van het ontslag. Daardoor bleef het ontslag gehandhaafd zonder dat de juistheid ervan nog bij een rechter getoetst kon worden. Jaren later - in de Molukkersnota van 1978 - noemde de Nederlandse regering het ontslag nog steeds rechtmatig, maar betwijfelde zij wel, 'of het sociaal-psychologisch verantwoord was de door de gebeurtenissen in Indonesië toch al gedesoriënteerde Molukse militairen onmiddellijk na aankomst in de voor hen vreemde omgeving hun status te ontnemen'. 'De daar-

Oosterwolde, ± 1956: demonstraties tegen de zelfzorg (MHM).

door geschapen leegte', aldus de regering, 'heeft zich later gewroken'. Dat klopt. Veel van de botsingen tussen de Nederlandse overheid en de Molukse gemeenschap in latere jaren hadden te maken met het nimmer verwerkte ontslag uit militaire dienst.

Na de zo teleurstellende uitspraak door de Centrale Raad is de regering nog herhaaldelijk voorgesteld om de Molukkers - ook zonder rechterlijk bevel - opnieuw in het leger op te nemen. Die voorstellen kwamen niet alleen van Molukse kant (bij monde van advocaat mr Van Rijckevorsel), maar ook van ambtenaren die belast waren met het Molukkersbeleid en in het bijzonder het beheer van de woonoorden. Telkens weer wezen zij op de onmogelijkheid om zonder het militaire tuchtrecht de orde te handhaven. In het kabinet bleef echter een - wisselende - meerderheid tegen remilitarisering. Wel bood de regering medio 1952 een deel van de Molukse ex-militairen een bewakingsfunctie aan. Er zou - bij voldoende belangstelling - een burgerbewakingscorps worden opgericht. De grootste Molukse organisaties voelden niets voor dit idee. Ze hadden grote bezwaren tegen het burgerkarakter van het corps. Toen zij ook nog politieke eisen (ten gunste van de RMS) verbonden aan deelname aan dit corps, was ook dit plan van de baan.

Molukkers die dienden bij de Koninklijke Marine kregen geen ontslag. De Marine kende niet het onderscheid tussen een Nederlandse en een Nederlands-Indische vloot. Bij de Souvereiniteitsoverdracht werd de Marine dan ook niet opgeheven, maar slechts teruggetrokken uit Indonesië. Wel werd 'inheemse schepelingen' geadviseerd om over te gaan naar de Indonesische Marine of te demobiliseren; maar dat hoefde niet. Molukse Marinemensen werden na de Souvereiniteitsoverdracht met hun gezinnen overgeplaatst naar Nederland of naar Nieuw-Guinea. In Nederland werden ze gehuisvest in de omgeving van Marinebases, zoals Den Helder en Doorn.

Lunetten, 1951: één kamer per gezin (vader, moeder, 2 à 3 kinderen), meubilair van het Rijk, stapelbedden uit de Duitse tijd, een radiotoestel op afbetaling en – heel belangrijk! – een warme kachel (OT)

ZAAL IV

IN KAMPEMENTEN

DE OPVANG

Toen de Molukkers in 1951 in Nederland aankwamen waren drie ministeries sterk betrokken bij de opvang: Binnenlandse Zaken (de Dienst Maatschappelijke Zorg), Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (in verband met de betrekkingen met Indonesië) en Wederopbouw en Volkshuisvesting (de Rijksdienst voor de Uitvoering van Werken, die de meeste woonoorden beheerde). Al snel werd duidelijk dat de diensten van deze ministeries de problemen niet aan konden. Daarom werd besloten tot een éénhoofdige leiding: de Hoofdleider der Ambonezenwoonoorden in Nederland (HAWIN). De regering verwachtte dat de leiding over de Molukse ex-militairen het best kon worden toevertrouwd aan een van hun vroegere commandanten. KNIL-generaal-majoor b.d. P. Scholten werd met deze taak belast. Maar ook Scholten kon - zijn populariteit onder de Molukkers ten spijt - de moeilijkheden niet aan. Hij was geen generaal meer, maar als burger hoofd over woonoorden vol burgers-tegen-wil-en-dank. Vergeefs pleitte hij voor herstel van de militaire status voor de Molukse ex-militairen, en - toen dat niet lukte - voor meer bevoegdheden om als HAWIN orde op zaken te kunnen stellen. Ook dat werd niet gehonoreerd. Op 16 november 1952 verdween Scholten van het toneel.

Generaal-Majoor b.d. P. Scholten (MHM).

De zorg voor Molukkers kwam vervolgens in handen van het Commissariaat voor

Ambonezenzorg (CAZ). Deze dienst, die rechtstreeks viel onder de minister van Maatschappelijk Werk (later CRM), zou tot 1970 de Molukkers letterlijk van de wieg tot het graf begeleiden. Of het nu ging om zuigelingenzorg, schoolkeuze, huisvesting, of werk, altijd moest men bij het CAZ aankloppen. Maar ook het CAZ kreeg het probleem waar HAWIN Scholten op was stukgelopen niet echt onder controle. In de vijftiger en zestiger jaren zou nog herhaaldelijk sprake zijn van felle botsingen in de woonoorden: gericht tegen het overheidsbeleid, maar ook tegen andersdenkenden in de Molukse samenleving zelf. Want - zoals in veel ballingengemeenschappen - bevorderden machteloosheid en gebrek aan perspectief nogal wat onderlinge verdeeldheid. Toch bleken Molukse organisaties door de jaren heen in staat om de belangen van hun leden effectief te behartigen.

De belangrijkste organisatie van de Molukse ex-KNIL-militairen bij hun aankomst in Nederland was de CRAMS (de Commissie Rechtspositie Ambonnese Militairen en Schepelingen). Daarnaast was er het Bureau Zuid-Molukken, dat - tot ergernis van de Nederlandse regering - fungeerde als kantoor van de RMS

Het RMS-wapen van de CRAMS: RMS-minister Lokollo verving de officiële duif door een strijdlustiger roofvogel (OT).

in Nederland. De Rotterdamse arts J.P. Nikijuluw was algemeen vertegenwoordiger van de RMS. Tussen hem en RMS-minister P. Lokollo ontstond al snel wrijving over de vraag wie de hoogste RMS-fuctionaris was. Dat leidde tot partijkiezen in de Molukse woonoorden. Toen de CRAMS-leiding de kant koos van Lokollo, werd een nieuwe organisatie opgericht, de KRM (Kesatuan Rakjat Maluku), die steun gaf aan Nikijuluw. Meer afscheidingen volgden, bijvoorbeeld van Zuid-Oost-Molukkers, die de KRPPT (Kepentingan Rakjat Pulau2 Terselatan) oprichtten, en een meer pro-Indonesische koers gingen varen in de hoop te kunnen repatriëren. Een ernstige botsing in Vught tussen ‘Keiëzen’ (Zuid-Oost-Molukkers) en ‘Ambonezen’ (Molukkers afkomstig van Ambon en de omringende eilanden) droeg ook bij tot deze verwijdering.

Begin 1952 probeerde een driemanschap (Hitiahubessy, Kainama en Supusepa) de eenheid onder de RMS-gezinde Molukkers te herstellen. Er werden verkiezingen georganiseerd voor de Badan Perwakilan Rakjat Maluku Selatan (BPRMS). Hoewel

RMS-kopstukken in de vijftiger jaren: v.l.n.r. I.A. Lebelauw, P.W. Lokollo, K. Vigeleyn Nikijuluw en dr J. Nikijuluw (MHM).

Het driemanschap dat de BPRMS tot stand bracht: v.l.n.r. dr H.A. Kainama, J. Hitiahubessy en ds H. Supusepa (MHM).

Nikijuluw en Lokollo allebei de vorming van deze federatie steunden, werd de eenheid toch maar ten dele hersteld, omdat één van de CRAMS-leiders (Polhaupessy) vasthield aan zijn eigen organisatie. De CRAMS werd - met dezelfde afkorting - door hem omgedoopt in Committee Rehabilitation Army-Men (former KNIL) of Maluku Selatan. In de volgende jaren zou deze organisatie steeds kleiner worden als gevolg van afsplitsingen.

Behalve Molukse organisaties speelden ook Nederlandse sympathisanten een belangrijke rol. Met name Stichting Door De Eeuwen Trouw (DDET) wist in de jaren vijftig heel veel Nederlanders achter de Molukse zaak te scharen. In veel plaatsen bestonden afdelingen van DDET en zelfs jeugdafdelingen. Allerlei solidariteitsacties werden ondernomen, van het verkopen van speldjes en het verspreiden van allerlei propagandamateriaal, tot

het aankopen van vliegtuigen en wapens voor de guerillastrijd op Ceram. Toch lukte het niet om de RMS weer in het zadel te krijgen, of om de Nederlandse regering over te halen steun te geven aan de RMS. Oók het ontslag uit militaire dienst kon niet ongedaan gemaakt worden.

Propaganda voor de RMS (OT).

VAN TIJDELIJK NAAR LANGDURIG

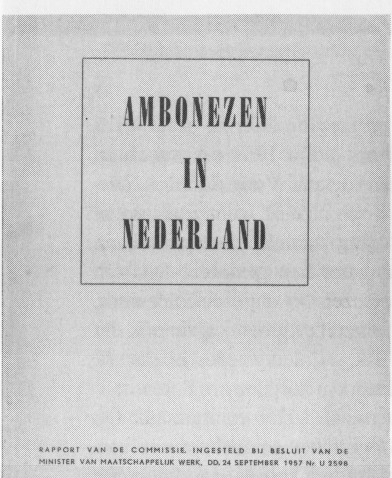
Toen duidelijk werd dat het verblijf van de Molukkers in Nederland langer zou gaan duren dan verwacht, veranderde niet alleen de organisatie van het Molukkersbeleid, maar ook de inhoud. Het nadrukkelijk opgelegde isolement moest nu plaatsmaken voor een proces van gedwongen integratie. De verzorging door de Staat werd vervangen door 'zelfzorg': Molukkers die in 1951 niet mochten werken, moesten nu een baan gaan zoeken. Voor de ex-KNIL-militairen was dat een moeilijk te verteren zaak: want zoals we al zagen wilden ze eigenlijk maar één ding, namelijk hun oude baan terug. Maar het leger bleef ook nu voor hen gesloten. Daarom waren ze over het algemeen aangewezen op ongeschoold werk, aan de lopende band bijvoorbeeld. De zelfzorg betekende ook dat de centrale keukens in de woonoorden gesloten werden en dat elk gezin voor de eigen maaltijden moest gaan zorgen.

In het begin was het verzet tegen de zelfzorg massaal. Op diverse plaatsen werden de juist opgerichte gezinskeukens vernield, in Zeeland werd uit protest bij winkeliers ingekocht op rekening van het CAZ, en overal gingen kampraden en andere

Molukse functionarissen, die voor het CAZ diensten verrichtten, in staking. Na enige tijd verliep de actie echter en legden de meesten zich - onder protest - neer bij de nieuwe situatie. Zo ging het ook met het verzet tegen volgende maatregelen die gericht waren op integratie van de Molukse bevolkingsgroep. Het verzet was fel, maar niet vol te houden. Wat bleef waren diepe gevoelens van frustratie, die niet alleen leefden bij de Molukse eerste generatie, maar ook bij hun kinderen.

VAN WOONOORD NAAR WOONWIJK

Nu steeds duidelijker werd dat de Molukkers voor lange tijd in Nederland zouden blijven, vroeg de huisvesting aandacht. De woonoorden waren in 1951 noodoplossingen geweest. Dat ze vaak ver van de Nederlandse samenleving af lagen (in '51 een pluspunt, want de Molukkers mochten immers niet integreren!) werd nu een nadeel gevonden: integratie werd er door belemmerd. Ook lagen de meeste woonoorden niet in gebieden waar werkgelegenheid voor het oprapen lag. De bestaande woonoorden konden voorts de bevolkingstoename in de Molukse samenleving niet verwerken. Tenslotte liet de kwaliteit van veel woonoorden te wensen over.

Het rapport van de Commissie Verwey-Jonker (MHM).

In 1959 bracht een Staatscommissie, de Commissie Verwey-Jonker, het advies 'Ambonezen in Nederland' uit. In dit advies werd beschreven hoe de overheid op het voort-durende verblijf van Molukkers zou moeten reageren. De belangrijkste aanbeveling was om de woonoorden te sluiten en bìnnen de bebouwde kom van gemeenten Molukse woonwijken te bouwen. De

commissie vond dat daardoor de afstand tussen de Molukse en de Nederlandse samenleving zou worden verkleind. Individuele huisvesting van Molukse gezinnen tussen Nederlandse buren vond de commissie nog een te grote stap. Vandaar dat gepleit werd voor kleine Molukse wijken met maximaal vijftig gezinnen.

Hoewel de regering dit advies volledig overnam had het nog heel wat voeten in de aarde, alvorens het tot uitvoering kon worden gebracht. Nogal wat Molukkers wilden niet naar 'gewone huizen', maar wilden in hun woonoord blijven. Niet alleen omdat ze gehecht waren geraakt aan die plek, maar óók omdat ze de sluiting van de woonoorden zagen als de zoveelste aantasting van hun militaire status. Bij hun vertrek van Java was immers bepaald dat ze in Nederland ondergebracht zouden worden in kampementen, en van Rijkswege verzorgd. Die verzorging was al geschrapt, en nu verdween ook nog het kampement... Het gevolg was dat diverse woonoorden slechts met massale inzet van politie ontruimd konden worden.

Niet altijd was sprake van Moluks verzet tegen de verhuizing:

Ontruiming van het woonoord 'IJsseloord', Capelle a/d IJssel 1970 (ANP).

als bijvoorbeeld verhuisd kon worden van een politiek of religieus gemêleerd woonoord naar een woonwijk voor de eigen groep, was dat vaak reden om accoord te gaan. Maar er waren ook andere problemen: lang niet alle gemeenten stonden te trappelen om een Molukse woonwijk mogelijk te maken. De commissie Verwey-Jonker had voorgesteld om de woonwijken vooral te bouwen in gebieden met veel werkgelegenheid. Daar kwam niet veel van terecht. Uiteindelijk zouden veel woonwijken gebouwd worden in gemeenten waar ook het woonoord al lag. Die woonwijken werden vaak ook veel groter dan de vijftig huizen die de commissie had genoemd. Dat kwam zowel door het het grote aantal weigerachtige gemeenten, als door de wens van Molukse groepen om bij elkaar te blijven. Het Rijk was uiteindelijk al lang blij dat de woonoorden dicht konden. De herhuisvestingsoperatie zou dertig jaar duren. Jaar na jaar werd het aantal woonoorden kleiner, maar het bleef een slepende affaire. In 1989 zou het laatste Molukse woonoord - Lunetten in Vught - gesloten worden. Na langdurige juridische schermutselingen werd een accoord gesloten: de woonoordbewoners konden na renovatie in Lunetten blijven wonen, op voorwaarde dat zij normale huisvestingslasten zouden gaan betalen.

GRONINGEN

Carel Coenraad Polder	*Finsterwolde*
Marum	*Nuis*

FRIESLAND

Oranje	*Fochteloo*
Ybenheer	*Fochteloo*
Wite Pael	*Sintjohannesga*
Wyldemerck	*Harich-Balk*

DRENTE

De Fledders	*Norg*
Geesbrug	*Oosterhesselen*
Schattenberg	*Westerbork*
Pieterberg	*Westerbork*
Mantinge	*Westerbork*
Stuifzand	*Ruinen*
Ruinen	*Ruinen*

OVERIJSSEL

Pikbroek	*Steenwijkerwold*
Beenderribben	*Steenwijk-Blokzijl*
Eind van 't Diep	*Steenwijk-Blokzijl*
Conrad	*Rouveen, Staphorst*
Beugelen	*Staphorst*
Laarbrug	*Ommen*
Eerde	*Ommen*
Vossenbossch	*Wierden*
St. Joseph	*Glanerbrug, Enschede*

GELDERLAND

Vaassen	*Vaassen*
De Zwaluwenberg	*Elburg*
De Biezen	*Barneveld*
De Schaffelaar	*Barneveld*
De Bruynhorst	*Ederveen*
Teuge	*Voorst*
Golflinks	*Arnhem*
De Kemp	*Wehl*
Schutsluizen	*Tiel*
Elzenpasch	*Drumpt, Tiel*
Overbroek	*Echteld*
Lingebrug	*Kesteren*
De Haar	*Randwijk, Heteren*
Klein Baal	*Haalderen, Bemmel*
Snodenhoek	*Elst*
De Hogehorst	*Groesbeek*
Vosseveld	*Winterswijk*
Onderlangs	*Arnhem*

NOORD-HOLLAND

Oude Zeug	Wieringermeer
Almere	Huizen
Coehoorn	Muiderberg
Medemblik	Medemblik

ZUID-HOLLAND

Kazerne	*Woerden*
Singel	*Woerden*
Utrechtse Straatweg	*Woerden*
IJsseloord	*Capelle a/d IJssel*
Kamp Q	*Slikkerveer*
Dorpsweg	*Rotterdam*
De Lichtboei	*Noordwijk*

NOORD-BRABANT

Wouw	*Wouw*
Lage Mierde	*Lage Mierde*
Baarschot	*Middelbeers*
Lunetten	*Vught*
Donzel	*Nistelrode*
Villheide	*Mill*
Vierlingsbeek	*Vierlingsbeek*

ZEELAND

Kerkwerve	*Middenschouwen*
Brijdorpe	*Middenschouwen*
Burghsluis	*Westerschouwen*
Noordwelle	*Westerschouwen*
Middelburg I	*Nadorstweg, Middelburg*
Middelburg II	*Selsweg, Middelburg*
Vlissingen I	*Westerhavenweg, Vlissingen*
Vlissingen II	*Koudekerkseweg, Vlissingen*
Vliegveld Souburg	*Vlissingen*
Koudekerke	*Koudekerke*
Grijpskerke	*Grijpskerke*
Westkapelle	*Westkapelle*
Kruiningen I	*Zouteweg, Kruiningen*
Kruiningen II	*Wilgenweg, Kruiningen*
Serooskerke	*Veere*
De Haven	*Breskens*
Duinoord	*Groede*
Wilgenhof	*Oostburg*
Rodanborgh	*Aardenburg*

LIMBURG

Plasmolen	*Mook*
Genapium	*Gennep*
Oude Molen	*Welt, Bergen L.*
Vlakwater	*Venray*
Tienray	*Meerlo-Wanssum*
Blerick	*Venlo*
Heythuysen	*Heythuysen*
Tungelroy	*Weert*
Maashaven	*Roermond*
Graetheide	*Geleen*
Montfoort	*Montfoort*
Op de loop	*Echt*
Lillbosch	*Echt*
Rijckholt	*Eijsden*
Capuc. Klooster	*Eijsden*

De Molukse woonoorden in Nederland (MHM).

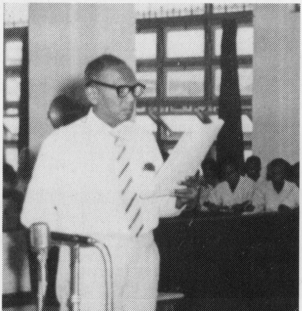

De actie-Wassenaar (OT).

DE LANGE WEG NAAR EMANCIPATIE

RADICALISERING

Terwijl de Molukkers in Nederland strijd voerden tegen het ontslag uit militaire dienst en zich verzetten tegen het integratiebeleid van de Nederlandse regering, werd op de Molukken nog steeds strijd geleverd door guerilla's van de RMS. Dertien jaar lang werd onder leiding van RMS-president mr dr Chr. Soumokil in de oerwouden van Ceram stand gehouden. Militair betekende dit verzet echter niet veel, omdat geen echte winst kon worden geboekt en de RMS-ers in een volslagen isolement verkeerden. Pogingen - vanuit Nederland - om Soumokil te hulp te komen, faalden. Missies die naar buiten werden gezonden, leverden niet de verhoopte steun van het westen op. Ook de aandacht van de wereldopinie kon er niet door worden getrokken: grotere conflicten eisten alle aandacht op: de oorlog in Korea, de Hongaarse opstand en de Suez-crisis, de strijd in Indochina, de burgeroorlog in Congo en de Cuba-crisis vonden allemaal in die periode plaats.

Soumokil voor zijn rechters (MHM).

Op 1 december 1963 viel Soumokil in handen van het Indonesische leger. Hij werd naar Java overgebracht en op 24 april 1964 door een militair tribunaal ter dood veroordeeld. Dat vonnis werd niet onmiddellijk uitgevoerd. In Indonesië is het niet ongebruikelijk om het moment van executie te laten afhangen van de politieke situatie.

Op 30 september 1965 vond in Indonesië een staats-

Soumokil wordt op Obi vastgebonden om geëxecuteerd te worden (MHM).

greep plaats, gericht tegen de groeiende macht van de communistische partij. Honderdduizenden (communisten, maar ook andere politieke tegenstanders en Chinezen) verloren daarbij het leven. Nog meer 'verdachten' verdwenen zonder vorm van proces voor jaren achter het prikkeldraad. Leider van die staatsgreep was generaal Suharto. Op 11 maart 1966 pleegde Suharto opnieuw een coup, om definitief de macht van Sukarno over te nemen. De Nieuwe Orde (Orde Baru) werd gevestigd.

Op 12 april 1966 werd Soumokil in opdracht van het

Aankomst van mevrouw Soumokil op Schiphol (MHM).

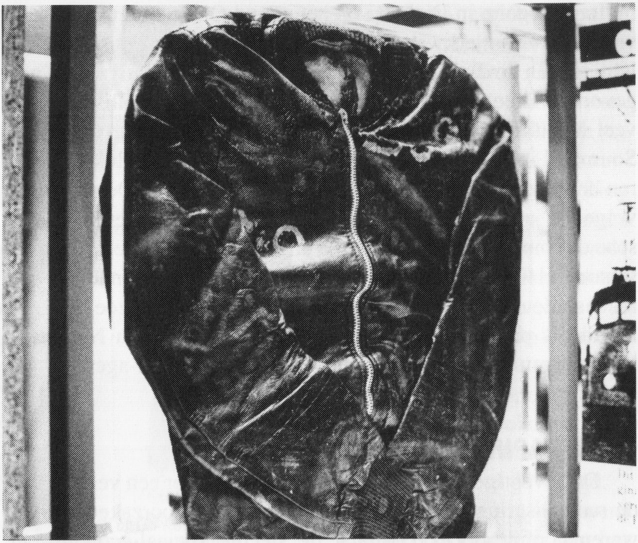
militaire regiem in Djakarta op het eiland Obi geëxecuteerd. Zijn vrouw en zoontje kwamen naar Nederland, waar intussen onder leiding van ir J. Manusama een regering in ballingschap was gevormd. De executie van Soumokil leidde tot radicalisering van veel Molukse jongeren. In de nacht na de aankomst van mevr. Soumokil in Nederland (26 juli 1966) werd door Molukse jongeren brand gesticht in de Indonesische ambassade in Den Haag. In volgende jaren zouden nog talrijke acties volgen tegen Indonesische diplomatieke vestigingen. Wereldnieuws werd de actie-Wassenaar in 1970: de aanval op de ambtswoning van de Indonesische ambassadeur, aan de vooravond van het staatsbezoek dat de inmiddels president geworden generaal Suharto aan Nederland zou brengen. Daarbij kwam een Nederlandse politie-agent om het leven.

DE KAPINGEN

De zeventiger jaren werden gekenmerkt door een verdergaande radicalisering onder Molukse jongeren. De oorzaken hiervan waren complex. Zeker is, dat de slechte sociaal-economische

De treinkaping bij Wijster, december 1975 (OT).

Het jack van Max Papilaja die omkwam bij de beëindiging van de treinkaping bij De Punt, 11 juni 1977 (OT).

positie van veel Molukse jongeren hun actiebereidheid vergrootte. Ook het besef dat hun ouders met vreedzame demonstraties en lijdzaam verzet niets hadden bereikt speelde een rol. Palestijnse acties inspireerden uiteindelijk een aantal jongeren om op 2 december 1975 bij Wijster (Drenthe) een trein te kapen. Eerder waren plannen om koningin Juliana te gijzelen verijdeld. Bijna gelijktijdig met de treinkaping bij Wijster werd het Indonesische consulaat in Amsterdam bezet. Achttien dagen lang bleef Nederland in de ban van dit gijzelingsdrama. De acties kostten drie Nederlanders en één Indonesiër het leven. Uiteindelijk werd door onderhandelingen bereikt, dat de Molukse actievoerders zich overgaven.

Twee jaar later werd op 23 mei 1977 bij De Punt (Groningen) opnieuw een trein gekaapt en werden tegelijkertijd in Bovensmilde docenten en leerlingen van de openbare lagere school gegij-

zeld. Aan deze acties werd door het Nederlandse leger een eind gemaakt. Twee gegijzelde passagiers en zes Molukse kapers werden daarbij gedood. Uiteindelijk zou nog een derde gijzelingsactie plaatsvinden: op 13 maart 1978 werd het Provinciehuis in Assen door drie Molukse jongeren overvallen. Deze actie kostte twee Nederlanders het leven. Ook aan deze actie werd door het Nederlandse leger een einde gemaakt.

De acties van Molukse jongeren in de periode 1966-'77 werden niet alleen radicaler, maar richtten zich ook tegen een steeds bredere groep mensen. Aanvankelijk keerden de actievoerders zich tegen Indonesische belangen in Nederland. Vervolgens werden ook Nederlanders doelwit, omdat de Nederlandse regering het RMS-ideaal niet wilde steunen. De tweede treinkaping was zelfs óók gericht tegen de leiding van de RMS (Manusama). Deze werd gebrek aan daadkracht verweten.

EMANCIPATIE?

Het is niet mogelijk om een echte winst- en verliesrekening op te maken van de kapingen. Zeker is, dat de acties diepe wonden hebben achtergelaten, zowel in de Nederlandse als de Molukse samenleving. Ook kan worden vastgesteld, dat het voornaamste doel van de acties - de verwezenlijking van een vrije Republiek der Zuid-Molukken - niet naderbij is gekomen. Toch hebben de gijzelingen een aantal - onbedoelde - positieve resultaten gehad. Om te beginnen realiseerde de Nederlandse regering zich dat systematisch aandacht diende te worden besteed aan de positie van Molukkers en andere etnische minderheden in Nederland. Het besef drong door dat hun integratie in de Nederlandse samenleving niet vanzelf zou gaan, en dat op termijn ook rekening gehouden diende te worden met een 'tweede-generatie-problematiek' van Surinaamse, Turkse en Marokkaanse jongeren. Daarom werd een begin gemaakt met een gecoördineerd minderhedenbeleid. In de Molukkersnota van 1978 kondigde de regering extra maatregelen aan ter bestrijding van achterstanden op terreinen als onderwijs, werkgelegenheid, huisvesting en welzijn. In latere minderhedennota's werden dit soort maatregelen ook genomen ten

Diverse malen werd actie gevoerd om het Inspraakorgaan te behouden. Op de foto: Molukse musici met de button 'Maak Molukkers niet monddood' (OT).

behoeve van andere etnische groepen. Aan Molukse kant zorgden eigen organisaties er voor, dat langzaam maar zeker van verzorging overgeschakeld kon worden naar medeverantwoordelijkheid voor het welzijn van de eigen gemeenschap. Met name het Inspraakorgaan Welzijn Molukkers timmerde aan de weg om tot een werkelijk emancipatiebeleid te komen, waarbij gestreefd werd naar een gelijkwaardige positie in de Nederlandse samenleving, zonder dat de eigen identiteit van de Molukse gemeenschap daarbij opgeofferd werd. Een deel van de beter opgeleide jongeren, die wat los waren komen staan van hun gemeenschap en tot dan toe hun weg gezocht hadden in de Nederlandse samenleving, besloten onder invloed van de gijzelingsacties hun capaciteiten in dienst te stellen van de eigen bevolkingsgroep. Andere jongeren daarentegen raakten - door de afloop van de acties - gedesoriënteerd. Ze werden apatisch, of zochten hun heil in drugs of crimina-

Het onafhankelijke tijdschrift 'Tjengkeh' gaf Molukse jongeren de mogelijkheid om allerlei kwesties openhartig te bediscussiëren (OT).

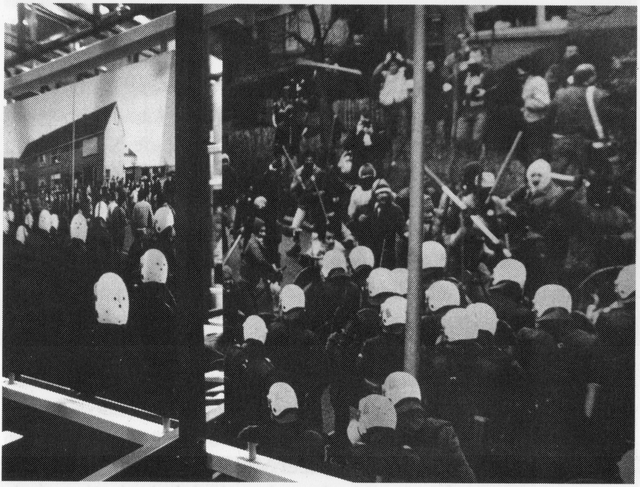
liteit. Aan het ontslag uit militaire dienst kon in 1978 niet veel meer gedaan worden: de jongste lichting uit 1951 naderde op dat moment de leeftijd van vijftig jaar. Wel erkende de Nederlandse regering voor het eerst dat het ontslag destijds een psychologische blunder was geweest. Als gebaar van goede wil werd een deel van de Molukse pensioenaanspraken gehonoreerd met een eenmalige afkoopsom. Bij veel Molukse ex-militairen nam dat de frustratie over wat in 1951 was gebeurd echter niet weg.

GEZAMENLIJKE VERKLARING

In het midden van de tachtiger jaren laaide die frustratie weer in alle hevigheid op. De ouder wordende Molukse eerste generatie kreeg in toenemende mate te kampen met klachten die - blijkens onderzoek onder huisartsen met veel Molukse patiënten - terug te voeren waren op hetgeen zij in de oorlog, de dekolonisatieperiode

en vooral bij aankomst in Nederland hadden meegemaakt. Terwijl dat proces zich voordeed, was de rijksoverheid bezig om op huisvestingsgebied een volgende stap te nemen op weg naar 'normalisatie' van de relatie tussen de overheid en de Molukse bevolkingsgroep. Na de overgang van woonoorden naar woonwijken, werd nu het kabinetsbesluit uitgevoerd om de Molukse wijken, die eigendom waren van het Rijk, te renoveren en vervolgens over te dragen aan normale huisbeheerders: gemeenten en woningcorporaties. Voor veel Molukkers was dat opnieuw een moeilijk te aanvaarden verandering, omdat de rijksverantwoordelijkheid voor Molukkers weer verder werd verminderd.

Toch zou een wijk die al eigendom was van een woningcorporatie de vlam in de pan doen slaan: de Molukse wijk 'Oostgaarde' in Capelle a/d IJssel. De kwaliteit van de huizen in deze wijk liet zeer te wensen over. Toen daar onvoldoende aan gedaan werd, kwam een huurboycot op gang, die weer leidde tot huis-uitzettingsacties. Een massaal verzet was het gevolg, waarbij de Mobiele Eenheid van de politie (ME) met getrokken pistolen tegenover

Confrontatie tussen ME en bewoners van de Molukse wijk in Capelle a/d IJssel, 1984 (OT).

met speren en bakstenen gewapende wijkbewoners kwam te staan. De vrees voor escalatie van dit conflict en uitbreiding van de acties naar andere wijken was groot.

Onder deze omstandigheden werd getracht tot een oplossing te komen die verder ging dan de huisvestingskwestie. Zowel van Nederlandse als van Molukse kant werd geprobeerd de pijn uit het verleden - die telkens weer aanleiding was tot conflicten - voor eens en voor altijd de wereld uit te helpen. Molukkers èn regering beseften dat niet alles tot een oplossing kon worden gebracht: over het streven naar een onafhankelijke Republiek der Zuid-Molukken was geen voor beide partijen bevredigend compromis te bereiken. Dat aspect werd dan ook buiten de discussie gehouden. Na een gedegen voorbereiding en een briefwisseling tussen de voorzitter van de Badan Persatuan, ds S. Metiarij, en minister-president Lubbers werd op 21 april 1986 een 'Gezamenlijke Verklaring' uitgegeven. Deze verklaring bevatte een aantal maatregelen dat er op gericht was om de Molukse eerste generatie alsnog enige

Ondertekening van de Gezamenlijke Verklaring in de Tréveszaal, 21 april 1986 (OT).

genoegdoening te geven: een jaarlijkse uitkering, een herdenkingspenning, en een jaarlijks subsidie voor een Moluks historisch museum. Daarnaast werden afspraken gemaakt over de aanpak van een aantal knelpunten op het gebied van huisvesting en werkgelegenheid. Met name het 'Duizend-banenplan Molukkers' kreeg grote aandacht, omdat het aanvankelijk erg moeilijk bleek de belofte om 1000 werkloze Molukkers aan een echte baan te helpen na te komen. Uiteindelijk bleek dit plan toch een bevredigend resultaat te hebben opgeleverd.

MEER OP EIGEN KRACHT

Met de Gezamenlijke Verklaring zijn we beland in het recente verleden. Geschiedenis gaat over in het heden en dat maakt het moeilijk om nog conclusies te trekken. Gaat het de goede kant op met de Molukse gemeenschap? Helen de wonden uit het verleden? Worden achterstanden langzaam, maar toch ook heel zeker, overwonnen? Het is moeilijk te zeggen. Pas later zal dat echt vastgesteld kunnen worden. Zeker is wel, dat de Molukse samenleving een steeds gedifferentieerder beeld te zien geeft. In 1951 kwam een gemeenschap naar Nederland die voornamelijk bestond uit militairen met hun gezinnen. Daarna werden deze ex-militairen en óók een deel van de vrouwen fabrieksarbeider. Lange tijd bleven Molukkers werkzaam in een beperkt aantal beroepen. Dat is in de laatste jaren veranderd. Tegenwoordig tref je Molukkers aan in allerlei beroepen en op allerlei niveaus: artsen en ingenieurs, zangers en voetballers, gemeenteraadsleden en óók een kamerlid, onder-

Ds S. Metiarij (MHM).

GRONINGEN
Appingedam
Delfzijl
Groningen
Hoogezand-Sappemeer/Foxhol
Marum

FRIESLAND
Drachten
Oosterwolde

DRENTE
Assen
Hoogeveen
Smilde

OVERIJSSEL
Almelo
Deventer
Nijverdal
Rijssen
Rouveen
Wierden
Zwolle

GELDERLAND
Apeldoorn
Barneveld
Bemmel
Culemborg
Doesburg
Elst
Eerbeek
Lunteren
Nijmegen
Opheusden
Tiel
Twello
Vaassen
Winterswijk
Zevenaar

UTRECHT
Breukelen
Maarssen
Loosdrecht

FLEVOLAND
Lelystad

NOORD-HOLLAND
Amsterdam
Den Helder
Huizen
Wormerveer

ZUID-HOLLAND
Alphen a/d Rijn
Capelle a/d IJssel
Den Haag
Gouda
Krimpen a/d IJssel
Leerdam
Moordrecht
Ridderkerk
Woerden

NOORD-BRABANT
Breda
Cuyk
Den Bosch
Helmond
Nistelrode
Tilburg
Vught
Waalwijk

ZEELAND
Koudekerke
Middelburg
Vlissingen

LIMBURG
Echt
Geleen
Gennep
Maastricht
Sittard
Venlo
Venray
Weert

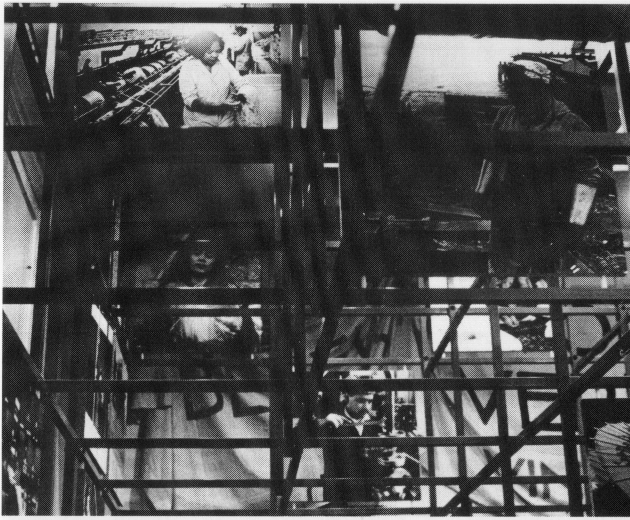
Plaatsen in Nederland waar veel Molukkers wonen (MHM).

Het Ajaxshirt van Simon Tahamata en het badmintonracket van Pierre Pelupessy (OT).

Molukse zangers en zangeressen rond één van de gouden platen van Massada (OT).

De werkloosheid onder Molukkers is nog steeds hoog, maar langzaam maar zeker verbetert de situatie (OT).

wijzeressen en agenten, acteurs en verslaggevers, enzovoort. Dat komt omdat Molukkers door de jaren heen meer en beter onderwijs hebben gehad. Toch moet dat niet worden overdreven. Nog steeds blijft het aantal Molukse leerlingen dat een Havo- of VWO-diploma haalt ver onder de maat. En nog steeds blijven er heel wat kansarme Molukkers: drop-outs in het onderwijs, werklozen en verslaafden.

Meer differentiatie is er ook wat betreft politieke opvattingen. Dat geldt voor de Nederlandse politiek, waar de aanvankelijke voorkeur voor klein rechts heeft plaatsgemaakt voor een spreiding over nagenoeg alle partijen. Dat geldt ook voor het streven naar een vrije RMS. Dat ideaal betekent voor sommigen het gevoel te behoren tot één volk, voor anderen de hoop dat de Molukken ooit nog eens zelfstandig zullen worden, en voor weer anderen een strijd die actief gesteund moet worden. Er zijn ook Molukkers, voor wie het RMS-ideaal niets meer betekent.

De Molukse samenleving wordt steeds gedifferentieerder (OT).

Ook op het gebied van de huisvesting zien we de laatste jaren steeds meer differentiatie. In de vijftiger jaren woonden nagenoeg alle Molukkers in woonoorden. Daarna verhuisden ze massaal naar Molukse woonwijken. Tegenwoordig woont echter bijna de helft van de Molukse bevolkingsgroep 'buiten', dat wil zeggen individueel tussen de Nederlanders.

Over die grotere differentiatie wordt verschillend gedacht. Op het gebied van school- en beroepskeuze is het oordeel positief. Maar op andere terreinen lopen de meningen uiteen. Sommigen vinden de verminderde sociale controle bijvoorbeeld een winstpunt; anderen betreuren - kijkend naar dezelfde ontwikkelingen - het verdwijnen van onderlinge hulp. Zo worden Molukse ouderen niet meer vanzelfsprekend door hun familie opgevangen.

Toch is aan het begin van de negentiger jaren het meest opvallende dat Molukkers meer dan voorheen op eigen kracht vertrou-

Het Moluks Historisch Museum: een levend monument en een plek om je thuis te voelen (OT).

wen. Na de kapingen hebben traditionele eisen aan het adres van de Nederlandse regering, die van alles zou dienen te doen voor Molukkers, aan kracht ingeboet. Het besef dat zij zelf hun lot in eigen hand dienen te nemen is gegroeid. Ook met de Gezamenlijke Verklaring is de verhouding tot de overheid evenwichtiger geworden: Molukkers en regering waren daar contractpartners die moesten instaan voor de uitvoering van hun deel van de afspraken. De toekomst zal uitwijzen of die volwassen manier van met elkaar omgaan wordt voortgezet.

ADRESSEN

INSPRAAKORGAAN WELZIJN MOLUKKERS
(Adviesorgaan van de Nederlandse regering inzake het Molukkersbeleid)
Postadres: Postbus 537, 3500 AM Utrecht
Bezoekadres: Biltstraat 95, Utrecht
Telefoon: 030 - 331434 - Fax: 030 - 331102

LANDELIJK STEUNPUNT EDUKATIE MOLUKKERS (Steunpunt voor de ondersteuning van het onderwijs aan Molukse kinderen en volwassenen)
Postadres: Postbus 13375, 3507 LJ Utrecht
Bezoekadres: Biltstraat 95, Utrecht
Telefoon: 030 - 333900

MOLUKS HISTORISCH MUSEUM (Centrum voor Molukse geschiedenis, kunst en cultuur)
Postadres: Postbus 13379, 3507 LJ Utrecht
Bezoekadres: Kruisstraat 313, Utrecht
Telefoon: 030 - 367116 - Fax: 030 - 328967

LITERATUUR

AMERSFOORT, J.M.M VAN. 'De Molukkers', in: H. Verwey-Jonker Allochtonen in Nederland, 's-Gravenhage 1973[2], p. 111 t/m 144

BARTELS, DIETER Ambon is op Schiphol, Leiden/Utrecht 1990

BOSSCHER, DOEKO EN BERTEKE WAALDIJK Ambon Eer & Schuld. Politiek en pressie rond de Republiek Zuid-Molukken, Weesp 1985

CHAUVEL, RICHARD Nationalists, soldiers and separatists, Leiden 1990

IMMERZEEL, B. Moluks verzet WO II. De rol van Molukkers in het verzet in de Tweede Wereldoorlog, Utrecht 1992

JONG, L. DE Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, Deel 11 en 12, 's-Gravenhage 1984, '85, '86 en '88

KNAAP, G.J. (RED.) Sedjarah Maluku. Geschiedenis van de Molukken in Nederlandse bronnen, Amsterdam 1992

MANUHUTU, W. EN H. SMEETS (RED.) Tijdelijk verblijf. De opvang van Molukkers in Nederland, 1951, Amsterdam 1991

MEULEN, E.I. VAN DER Dossier Ambon 1950. De houding van Nederland ten opzichte van Ambon en de RMS, 's-Gravenhage 1981

PENONTON, BUNG De Zuidmolukse republiek, Amsterdam 1977[4]

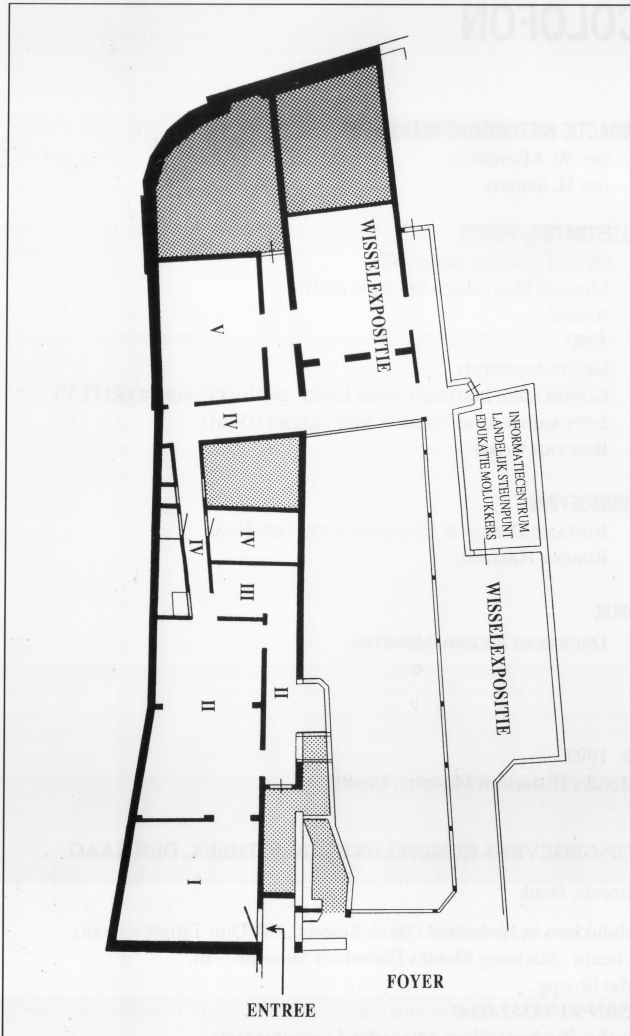
POLLMANN, TESSEL EN JUAN SELEKY Istori-Istori Maluku. Het verhaal van de Molukkers, Amsterdam 1979

SMEETS, HENK Sedjarah kesabaran. De geschiedenis van het geduld, Utrecht april 1985[2]

DRS **H.M.A.G. SMEETS** (1943) studeerde geschiedenis aan de Katholieke Universiteit Nijmegen met als specialisatie contemporaine geschiedenis. Hij was achtereenvolgens leraar geschiedenis, redactiesecretaris van het tijdschrift 'Jeugd en samenleving' en coördinator van het Inspraakorgaan Welzijn Molukkers. Sinds 1987 is hij adviseur Molukse Zaken van de minister van O&W en maakt hij tevens deel uit van de directie van het Moluks Historisch Museum. Hij publiceerde over diverse onderwerpen op het gebied van geschiedenis, jeugd- en minderhedenbeleid. Voor de publicatie 'Molukkers, wie zijn ze eigenlijk?' ontving hij de 'Vergulde Kroontjespen 1981' van de Commissie Duidelijke Taal.

Moluks Historisch Museum
Kruisstraat 313
Postbus 13379/3507 LJ Utrecht
tel. 030-367116

Deze uitgave geeft een toelichting op de permanente expositie van het Moluks Historisch Museum en kwam tot stand met financiële steun van het ministerie van WVC.

WISSELEXPOSITIE
V
IV
INFORMATIECENTRUM
LANDELIJK STEUNPUNT
EDUKATIE MOLUKKERS
IV
IV
III
II
II
II
I
WISSELEXPOSITIE
FOYER
ENTREE

COLOFON

REDACTIE HISTORISCHE REEKS MHM

DRS W. MANUHUTU
DRS H. SMEETS

ILLUSTRATIES/FOTO'S

OTTO TATIPIKALAWAN (OT)
MOLUKS HISTORISCH MUSEUM (MHM)
ANEFO
ANP
DE SPAARNESTAD
KONINKLIJKE INSTITUUT VOOR LAND- EN VOLKENKUNDE (KITLV)
INSPRAAKORGAAN WELZIJN MOLUKKERS (IWM)
BEN VAN KAAM

VORMGEVING

BINTANG DESIGN & COMMUNICATIE, DEN HAAG
ROBERT HALLATU

DRUK

DRUKKERIJ AKXIFO, MONSTER

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Smeets, Henk

Molukkers in Nederland / Henk Smeets ; (ill. Otto Tatipikalawan).
Utrecht : Stichting Moluks Historisch Museum. - Ill.
Met lit. opg.
ISBN 90-74352-03-0
Trefw. Zuidmolukkers ; Nederland ; geschiedenis.

De 'Kota Inten' was één van de vele stoomschepen die na de Tweede Wereldoorlog de verbinding onderhielden tussen Nederland en Indonesië. Op 21 maart 1951 deed dit schip weer eens de Rotterdamse haven aan. Aan boord was dit keer een bijzondere groep passagiers: een contingent Molukse militairen met hun gezinnen. Zij werden - zo dacht men toen - tijdelijk naar Nederland overgebracht, in afwachting van een spoedige repatriëring naar de Molukken. In de daarop volgende maanden arriveerden in totaal 12.500 Molukkers in Nederland. Wie waren deze Molukkers? En waarom kwamen ze naar Nederland? In deze publicatie geeft Henk Smeets antwoord op deze en tal van andere vragen.

MOLUKS
historisch
MUSEUM
sedjarah
MALUKU

Andere uitgaven van het Moluks Historisch Museum:

W. Manuhutu/H. Smeets (red.) Tijdelijk verblijf.
De opvang van Molukkers in Nederland, Amsterdam 1991.

G.J. Knaap (red.) Sedjarah Maluku.
Geschiedenis van de Molukken in Nederlandse bronnen, Amsterdam 1992.

B. Immerzeel Moluks verzet WO II.
De rol van Molukkers in het verzet in de Tweede Wereldoorlog, Utrecht 1992.